

Matúš Mihal'ko | Lucia Szórád | Alena Tomanová

Čo pohnojiť, aby sme si nepohnojili budúcnosť?

Koncept budúcnosti ako participatívny nástroj
v práci s mládežou

„Musíme hovoriť o budúcnosti a myslieť na ňu, aj keď sa nám nechce o nej premýšľať. Musíme robiť všetko, čo môžeme, pre náš lepší život a uvedomovať si, že budúcnosť príde, aj keď nie úplne taká, akú chceme.“ - účastníčka workshopu budúcnosti

Obsah

Sprievodca publikáciou	4
Koncept budúcnosti ako participatívny nástroj v práci s mládežou	5
Zdieľanie našej skúsenosti	7
Zisťovanie výskumnej otázky	7
Mapovanie súčasnosti	9
Workshopy budúcnosti	10
Poznania z využívania konceptu budúcnosti v práci s mládežou	13
Odporúčania pre pracovníkov s mládežou a učiteľov	13
Cez vízie budúcnosti ku zmene súčasnosti	13
Ako otvárať a podporovať tému budúcnosti	13
Základom je mať otvorenú myseľ a počúvať	14
Nástroj na scitlivovanie a medzigeneračný dialóg	15
Práca s mládežou a koncept budúcnosti	16
Odporúčania pre zástupcov samospráv	17
Čo ďalej s konceptom budúcnosti v práci s mládežou?	19
Na projekte pracovali	20
Podakovanie	22
Impressum	22

Sprievodca publikáciou

Predstavte si život vo vašom meste v roku 2035... Ako vyzerá miesto, kde sa práve nachádzate? Čo počujete? Kto je okolo vás? Aký deň vás čaká? Aký deň máte za sebou?...

Predstavivosť je jednou z využívaných metód práce s budúcnosťou. Mladí ľudia sú vďaka nej schopní nazeráť na svet z iného uhla, inak vnímať súvislosti a mnoho ďalšieho. Koncept budúcnosti otvára diskusie o potrebách mladých ľudí, o tom, ako vnímajú širšie súvislosti, fungovanie sveta a jeho prepojenosť, ale aj o tom, ako mladí nazerajú na budúcnosť a na otázky, obavy a výzvy, ktoré sa im s ňou spájajú.

Ponúka im iný prístup na hľadanie toho, čo chcú a ciest, ako to dosiahnuť. Nabáda ich k presvedčeniu, že čo nie je, môže byť a že v budúcnosti je všetko možné. Rozvíja tak kritické myslenie a napomáha k identifikovaniu nefunkčných systémov. Vytvára tiež priestor na scitlivosť a prispieva k vyššej empatii. Mladí ľudia prostredníctvom tohto konceptu získavajú skúsenosť, že budúcnosť nie je iba jedna, tá ich, ale že budúcností je viacero: budúcnosť brata, sesternice, mamy, deda, suseda, ale aj budúcnosti iných generácií. Všetky prebiehajú súbežne, niekedy viac a niekedy menej prepo-

jené. Ide tak aj o skvelý nástroj na medzigeneračný dialóg.

Testovanú metodológiu práce s konceptom budúcnosti preberáme od belgického partnera, organizácie [BrusselAVenir](#), ktorá tento koncept využíva na to, aby z Bruselu spravili lepšie miesto pre život. Aj my sa chceme pridať k zlepšovaniu života okolo nás, konkrétne v Bratislave, a preto sme sa inšpirovali prístupom a metódami nášho belgického partnera.

Naše skúsenosti a zistenia z práce s konceptom budúcnosti sú využiteľné bez ohľadu na lokalitu. Pozývame vás zoznámiť sa s nimi v tejto publikácii a nechať sa nimi inšpirovať v ďalšej práci. Publikácia je určená pre mládežnícky sektor, pre pracovníkov s mládežou, učiteľov, ako aj pre zástupcov samospráv a ponúka informácie o inovatívnych prístupoch v práci s mládežou a ich implementácii.

Koncept budúcnosti ako participatívny nástroj v práci s mládežou

Využívanie konceptu budúcnosti v práci s mládežou nie je bežnou praxou. Práve naopak, je to skôr ojedinelý jav. Často sa s mladými ľuďmi bavíme o tom, čo sú ich ciele na najbližší rok, kde sa vidia o päť rokov, čo by chceli v živote študovať, robiť a pod. Málokedy sa však rozprávame o tom, ako bude vyzerat alebo ako chceme, aby vyzeral, svet o 20 rokov. Je náročné si to vôbec predstaviť, lebo všetko sa rýchlo mení. Nikto nás neučil, ako o budúcnosti premýšľať.

Takmer 80 % mladých ľudí sa prikláňa k výroku, že v porovnaní s minulosťou je dnes pre mladých ľudí oveľa ťažšie prispôbiť sa rýchlo meniacemu svetu¹. Aj preto veríme, že je potrebné pomáhať mladým ľuďom zorientovať sa v tom, čo všetko sa deje naokolo a čo sú širšie súvislosti, ktoré nás ovplyvňujú. V neposlednom rade je dôleži-

té rozprávať sa o tom, čo to znamená pre budúcnosť, ako sa bude meniť, čo všetko ju ovplyvňuje a ako chceme, aby vyzerala.

„Cítim úzkosť a neistotu, keď sa zamýšľam nad budúcnosťou.“ – účastníčka workshopu budúcnosti

Táto situácia nás motivovala nadviazať spoluprácu so zahraničnými partnerskými organizáciami, ktoré sa venujú konceptu budúcnosti alebo ich členovia sú sami futuristi. Vďaka prenosu know-how zo zahraničia na Slovensko sa ukazuje, že koncept budúcnosti má potenciál byť využívaný ako participatívny nástroj v práci s mladými ľuďmi. Mladí ľudia sú vďaka nemu schopní lepšie porozumieť tomu, čo sa okolo nich deje, čo s čím súvisí a aké postupné zmeny sa v spoločnosti dejú. Pomáha im lepšie spoznať a pomenovať svoje potreby, definovať, ako chcú svoje potreby, túžby a vízie zabezpečiť do budúcnosti a prípadne tiež pomenovať, aké zdroje k tomu potrebujú v súčasnosti.

V YouthWatch veríme v mladých ľuďoch a vnímame nutnosť poznať ich potreby a rozumieť im. Zdieľame pohľad Rady Európy na cieľ práce s mládežou – vytvárať také príležitosti, ktoré mladým

¹ https://www.juvenita.sk/wp-content/uploads/woocommerce_uploads/2021/07/Co-si-myslia-mladi-analyza-gijnxe.pdf

Ľuďom pomôžu sformovať vlastnú budúcnosť. Naše presvedčenia nás prirodzene vedú k práci s konceptom budúcnosti, keďže umožňuje spoznávať potreby mladých ľudí a povzbudzovať ich k formovaniu vlastnej budúcnosti.

Práca s konceptom budúcnosti môže so sebou priniesť akúkoľvek tému. Je nastavená tak, aby povzbudzovala k otvorenosti, vnímavosti a predstavivosti zúčastnených. V budúcnosti je možné všetko a fantázii sa medzi nekladú, práve naopak. Témy, o ktorých sa zvyčajne nerozpráva, sú vítané. Koncept budúcnosti vedie k tomu, aby sme sa pozreli na súčasnosť a na rôzne možnosti budúcnosti a uvedomili si, že budúcnosť nie je iba jedna, tá moja, no budúcností je mnoho. Každý má vlastnú budúcnosť a zároveň naša spoločná budúcnosť sa dá rozdeliť na viacero častí, napr. budúcnosť práce, budúcnosť bývania, budúcnosť vzdelávania atď. Budúcností je jednoducho nespočetné množstvo.

Pozvime mladých ľudí k preskúvaniu týchto budúcností, k predstavovaniu si vlastného miesta v budúcnostiach, k porozumeniu svojho súčasného ja, ako aj sveta, ktorý nás ovplyvňuje a formuje či k odkrytí tabuizovaných tém. Vytvoríme bez-

pečné prostredie plné podnetov na premýšľanie, v ktorom im toto všetko ponúkne. Úprimný záujem o aktuálne potreby mladých ľudí a ich vízie budúcnosti je kľúčový pre budovanie vzájomného vzťahu. Vzťah založený na dôvere je totiž nevyhnutný pre podporu zodpovednosti a samostatnosti mladých ľudí. A zodpovední a samostatní mladí ľudia rozumejú, že oni sú spolutvorcami budúcností.

Využime záujem mladých ľudí zdieľať svoje názory, prežívania a pozorovania o ich súčasnom živote. Podporíme ich, aby nazerali na budúcnosť a reagujme na ich podnety pri plánovaní stratégií a aktivít. Urobme z nich spolutvorcov budúcností, potvrdíme im ich miesto pri ich vytváraní, počúvajte sa navzájom, diskutujeme a upevňujeme vzájomné porozumenie naprieč generáciami.

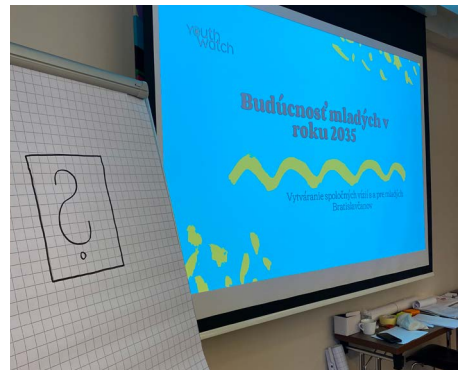
Zdieľanie našej skúsenosti

Naša metodológia práce s konceptom budúcnosti sa skladá z viacerých krokov, ktoré vychádzajú z projektu [Pohnoj svoju budúcnosť](#). Prvým je analýza potrieb a zisťovanie, čo mladých ľudí na budúcnosti najviac zaujíma. Tento proces sa tiež nazýva **zisťovanie výskumnej otázky**. Na základe analýzy aktuálnych potrieb, trendov a páľčivých tém sme definovali jednu oblasť, v našom prípade duševné zdravie a zdravé vzťahy mladých v roku 2035, ktorá bola v ďalšom procese nosná. Túto oblasť sme ďalej skúmali v časti **mapovanie súčasnosti**, a to prostredníctvom teoretického výskumu, diskusií s mladými ľuďmi a rozhovorov s odborníkmi.

Vďaka hlbšiemu porozumeniu témy sme sa lepšie zorientovali v tom, čo mladí ľudia prežívajú a čím žijú a sformulovali sme finálnu otázku: Ako si budú mladí ľudia vytvárať zdravé citové väzby v Bratislave v roku 2035? S ňou sme ďalej pracovali v ďalších častiach projektu. Pre mladých ľudí sme následne usporiadali **workshopy budúcnosti**, kde sme vytvorili priestor na zamýšľanie sa nad budúcnosťou z rôznych uhlov pohľadu v oblasti vytvárania zdravých vzťahov.

Zisťovanie výskumnej otázky

Prvým nástrojom na prácu s konceptom budúcnosti bol kvantitatívny výskum zameraný na zisťovanie, čo mladých ľudí na budúcnosti najviac zaujíma, čo sú témy a otázky, ktoré im v súvislosti s budúcnosťou napadnú. Výskumom sme zisťovali, čo mladých ľudí trápi, čo je pre nich dôležité, čo sú prioritné oblasti, ktoré mladí ľudia, pracovníci s mládežou či ľudia s rozhodovacou právomocou vnímajú ako najpálčivejšie alebo najzaujímavejšie.

Prieskum sme realizovali online a offline, pričom obsahoval jednu otázku, ktorá bola rovnaká pre všetky cieľové skupiny: Čo by si chcel/a vedieť o mládeži v Bratislave v roku 2035? Touto otázkou sme chceli podporiť záujem

a zvedavosť a vytvoriť priestor na pomenovanie obáv či neistôt. Zozbierali sme viac ako 300 odpovedí vo forme otázok. Otázky respondentov a respondentiek boli rôznorodé a týkali sa oblastí ako well-being, digitálny a technologický rozvoj, vzdelávanie, práca, životné prostredie, mobilita a i.

Zozbierané otázky o budúcnosti sme kategorizovali podľa jednotlivých oblastí a hľadali jednu najvhodnejšiu oblasť – tému, s ktorou by sme mohli pracovať v ďalších aktivitách. Rozhodujúcimi faktormi pri finálnom výbere témy boli: aktuálnosť témy; dopady témy; dôležitosť témy a atraktivnosť témy.

V našom prípade sme pracovali s témou duševného zdravia a s otázkou: **Ako si budú mladí ľudia v Bratislave vytvárať citové väzby v roku 2035?**

Takýmto prieskumom je možné pravidelne a jednoducho zisťovať, čo sú otázky, nejasnosti a výzvy, s ktorými sa mladí ľudia stretávajú v súčasnosti, ale aj v predstavách o budúcnosti.

Zaujímavosťou je, že v prieskume sme sa mladých ľudí nepýtali na odpoveď, ale na otázky. Už tento krok nabáda k zmene zaužívaného premýšľania.

Vidíme dotazník, dáme odpovede. My sme však ako odpovede chceli asociácie a otázky, ktoré mladých ľudí zaujímajú. Väčšina otázok však pomenovávala výzvy a problémy súčasnosti. Budúcnosť tak môžeme vnímať ako zrkadlo súčasnosti. Premýšľanie o budúcnosti preto môže mladým ľuďom pomôcť pomenovať alebo uvedomiť si aj také výzvy súčasnosti, ktoré zatiaľ nemajú zvedomené. Téma budúcnosti je však zároveň náročná a nezvyčajná, pretože nie sme zvyknutí sa o nej rozprávať. V zahraničí sa futuroológia študuje ako transdisciplinárny priestor na konštruovanie scenárov možného budúceho vývoja spoločnosti². Premýšľanie o budúcnosti nám môže pomôcť lepšie porozumieť aktuálnym príležitostiam a hrozbám a upriamiť našu pozornosť na dôležité a páľčivé témy, ktoré by nemali byť prehlíadané.

V našom prípade sa často objavovali nasledovné témy:

- ako budú mladí ľudia emocionálne prežívať a vnímať to, čo sa bude diať v budúcnosti;
- ako budú mať zabezpečené alebo ako bude vyzeráť zabezpečenie základných životných potrieb alebo práv, ako napr. právo na bývanie, jedlo, vzdelanie, prácu, sociál-

² <https://sk.wikipedia.org/wiki/Futurologia>

- *ny život a pod.;*
- *ako ovplyvní digitálny a technologický pokrok ich budúcnosť;*
- *či bude Bratislava viac multikultúrna a otvorená voči inakosti;*
- *ako bude vyzerat školský alebo vzdelávací systém v budúcnosti a či príde k jeho transformácii;*
- *aké kompetencie (vedomosti, zručnosti a postoje) budú potrebné pre budúcnosť;*
- *ako ovplyvní klimatická kríza budúcnosť mladých ľudí;*
- *mobilita a dopravná infraštruktúra (napr. aké dopravné prostriedky sa budú využívať);*
- *ako budú vyzerat vzťahy medzi ľuďmi (či už rodičovské, súrodenecké, partnerské, kamarátske alebo medzigeneračné);*
- *trávenie voľného času a zájmová činnosť;*
- *iné.*

Mapovanie súčasnosti

V tejto časti sme sa prostredníctvom teoretického výskumu snažili zozbierať čo najviac relevantných dát o téme mentálneho zdravia. Získané dáta sme využili ako podklad pre workshopy budúcnosti s mladými ľuďmi. Výskum prebiehal formou expertných rozh-

ovorov s odborníkmi a odborníčkami v oblasti práce s mládežou alebo duševného zdravia, zberu dát a diskusií s mladými ľuďmi.

Zber dát sme orientovali na preskúmanie témy duševného zdravia, zdravých vzťahov, analýzu širších vzťahov, ako aj zmapovanie náznakov zmien, ktoré môžu ovplyvniť možné scenáre budúcnosti. Zameriaval sa na všetko, čo o téme vieme už teraz a čo s ňou súvisí v budúcnosti. Potrebné boli dáta na miestnej aj globálnej úrovni. Hľadali sme odpovede na otázky: Čo sú trendy v tejto oblasti? Aké ciele alebo usmernenia sú už vytvorené v tejto oblasti? V čom je situácia v Bratislave špecifická? Kto sú experti a kľúčoví hráči v tejto oblasti? Aké sú príklady dobrej praxe? V čom je téma kontroverzná a i.

Expertné rozhovory do procesu priniesli hlbšie porozumenie skúmanej témy, tvrdé dáta z výskumov, skúsenosti z praxe, ucelený náhľad na tému a vízie, kam sa môže skúmaná oblasť pravdepodobne uberať.

Okrem odborníkov boli do procesu zapojení aj mladí ľudia. S nimi sme absolvovali niekoľko stretnutí a webinárov na tému vytvárania citových väzieb. Účastníci webinárov zdieľali prejavy súčasného života mladých ľudí, ich aktuálnych potrieb, trendov, novovynárajúcich sa zmien a prispievali informáciami, skúsenosťami a pozorovaniami o skúmanej téme.

Rozprávali sme sa s nimi na viaceré tabu témy. Hľadali sme s nimi náznaky zmien, ktoré môžu ovplyvniť budúcnosť citových väzieb a vzťahov. Mladí oceňovali, že sa s nimi niekto o tejto téme vôbec baví. Diskusie a zamys-

lenia im pomáhajú lepšie porozumieť aktuálnej situácii, rýchlo sa meniacemu svetu, tomu, kto sú kľúčoví hráči, kto prináša inovácie, aký dopad môžu mať inovácie a pod. Účastníci lepšie porozumeli, čo sú aktuálne zmeny a ako môžu pravdepodobne ovplyvniť ich budúcnosť. Zvýšila sa ich citlivosť na možné hrozby súčasnosti aj budúcnosti.

Budúcnosť je tiež skvelou témou na rozhovor. Nikto nevieme, ako to bude naozaj v budúcnosti vyzeráť. Každý môže mať v niečom pravdu. Existujú však isté náznaky, ako by veci pravdepodobne mohli byť – hovoríme o tzv. scenároch budúcnosti. Ak sú znepokojivé, upriamuje to našu pozornosť na to, ako inak by sme niečo chceli mať a aktivizuje to potenciál na zmenu. Pre uskutočnenie zmeny je potrebné mať podporu a nástroje. Nie vždy je dôležité hneď reagovať a vykonať kroky k zmene. Podstatné je už to, že si mladí ľudia uvedomia, že niečo treba zmeniť a premýšľajú nad tým.

Na webinároch sa mladí zaujímali napríklad o to, či budeme mať v budúcnosti už iba hologramy alebo avatarov, ktorí budú chodiť na reálne stretnutie namiesto nás. Existuje niečo, čo už dnes naznačuje, že by to tak naozaj mohlo raz byť? Naším cieľom nebolo

im na tieto otázky odpovedať, ale dať im priestor o nich diskutovať a prichádzať na možné súvislosti a dôsledky, ktoré z týchto otázok vyplývajú.

Z expertných stretnutí a stretnutí s mladými ľuďmi sme zozbierali množstvo dát, ku ktorým bolo potrebné získať ešte ďalšie dáta a overené zdroje. Poznanie súčasnosti je v kontexte práce s budúcnosťou základným predpokladom na ovplyvňovanie budúcnosti. Tomuto kroku sme sa venovali na workshopoch budúcnosti.

Teoretický výskum vo forme expertných rozhovorov a práce s overenými zdrojmi môže pracovníkom s mládežou pomôcť prehĺbiť vedomosti o téme, ktorá je pre mladých ľudí kľúčová. Kvalitatívnym výskumom cez rozhovory s mladými ľuďmi môžu získať informácie o ich aktuálnom prežívaní a potrebách. Vďaka týmto informáciám môžu pracovníci s mládežou, učitelia a zamestnanci samospráv efektívnejšie reagovať na aktuálne potreby mladých ľudí.

Workshopy budúcnosti

Zámerom workshopov budúcnosti bolo využiť participatívne metódy na

posilnenie predstavivosti o budúcnosti, otvoriť diskusie nad nejasnosťami a otázkami súčasnosti, vytvoriť pre mladých ľudí priestor, kde môžu otvorene hovoriť o témach, ktoré ich trápia a podporiť participáciu mladých ľudí v kontexte ich vlastnej budúcnosti.

Ústrednou témou workshopov bola budúcnosť duševného zdravia a zdravých vzťahov, konkrétne oblasť vytvárania citových väzieb³. Účastníci sa v rámci navnadenia na tému najprv oboznámili s aktuálnymi trendmi v oblasti vzťahov a vytvárania citových väzieb. Následne pomenúvali, akú budúcnosť si želajú. Želanú budúcnosť si zreáľňovali cez zamýšľanie sa nad pravdepodobnou budúcnosťou a nad tým, ako tieto dve budúcnosti spojiť do takej budúcnosti, za ktorú sú ochotní bojovať, teda za chcenú budúcnosť. Súčasťou workshopu bola rolová hra, ktorej zámerom bolo scit-

³ Konkrétna otázka bola stanovená v časti [Zisťovanie výskumnej otázky](#)

livovať mladých ľudí v tom, že každý človek je jedinečný. Nazeráním na budúcnosť z roly iného človeka sme účastníkom dali priestor premýšľať, či je daná budúcnosť chcená aj pre iných ľudí, a podporili sme tak rozvoj ich empatie. Po konfrontácii rôznych budúcností mali účastníci príležitosť definovať kroky, ktoré je možné urobiť už teraz a viedli by k naplneniu ich chcenej budúcnosti, teda tej, za ktorú sú ochotní bojovať. Pomenovali tiež zlomy alebo odklony, ktoré by mohli chcenú budúcnosť narušiť alebo úplne zmeniť.

Výstupmi z workshopov boli vízie mladých ľudí o chcených a pravdepodobných budúcnostiach. Tie nám umožňujú poznať potreby a výzvy, ktoré sú

pre mladých ľudí dôležité v oblasti vytvárania citových väzieb v Bratislave v roku 2035. Vďaka poznaniu potrieb mladých ľudí môžu pracovníci s mládežou, učitelia aj zástupcovia samospráv na ne efektívnejšie reagovať a vytvárať tak pre mladých vhodnejšie prostredie. Súčasne sa však o to môžu pričiniť aj samotní mladí ľudia.

Účastou na workshopoch a aktivitách využívajúcich koncept budúcnosti sa mladí ľudia môžu spolupodieľať na vytváraní svojej vlastnej budúcnosti. Na workshope vnímajú a spoznávajú svoje potreby a na ich základe môžu preberať zodpovednosť za seba, svoje okolie a svoju budúcnosť. Vyskúšajú si, že budúcnosť nie je len jedna, tá ich, ale že každý má svoju budúcnosť, ktorá je do istej miery ovplyvnená ostatnými budúcnosťami. Pracovníci s mládežou, učitelia či zástupcovia samospráv, ktorí ich v tomto procese podporujú, majú príležitosť vytvárať si s mladými ľuďmi dôverný vzťah. Získajú dáta o mladých ľuďoch z prvej ruky.

Poznania z využívania konceptu budúcnosti v práci s mládežou

Na základe skúseností z projektu sme nadobudli niekoľko poznání a identifikovali niekoľko odporúčaní, ktoré vám môžu pomôcť pri využívaní konceptu budúcnosti v práci s mládežou.

Odporúčania pre pracovníkov s mládežou a učiteľov

Cez vízie budúcnosti ku zmene súčasnosti

Poznať súčasnosť je dôležité pre porozumenie vlastných potrieb, túžieb, snov, seba samého/samej, svojich aspirácií a definovanie novej budúcnosti.

Cez predstavy o budúcnosti sme schopní zachytiť aktuálne potreby mladých ľudí. Otázka: „Čo by ste priali mladým ľuďom v budúcnosti?“ pozýva účastníkov workshopu k reflektovaniu toho, čo sami prežívajú. Pri vedení diskusií je dôležité nazerať na vízie a predstavy mladých ľudí analyticky. Je potrebné porozumieť tomu, čo sa za danou predstavou naozaj skrýva a k tomuto porozumeniu treba viesť aj samotných účastníkov, aby sa mohli sústrediť na pravú príčinu svojej obavy či potreby. Napríklad, mladí ľudia si prajú, aby v budúcnosti nebola v poli-

tike korupcia, no neuvedomujú si, že korupcia môže byť prejavom nedôvery v politikov, nedôvery v ľudí a v ľudské vzťahy.

Na základe definovaných predstáv je možné nastaviť kroky k ich naplneniu. Ak sa rozhodneme podniknúť kroky k zmene, vyberáme si transformovanú budúcnosť. Ak si v niektorých oblastiach nedefinujeme novú budúcnosť, máme pred sebou zaužívanú budúcnosť, teda takú, ktorá nevybočuje z toho, čo je už v súčasnosti zaužívané a ktorá nám môže tiež vyhovovať.

Úlohou práce s mládežou je v tomto prípade prinášať podnety na zamyslenie a podporovať mladých ľudí na ich ceste. Príklady otázok na zamyslenie: Chceme zaužívanú (súčasnú) budúcnosť alebo potrebujeme transformovanú budúcnosť? Ako sa k nej môžeme dostať? Čo mi môže cestu skomplikovať alebo úplne pokaziť? Ako na to môžeme reagovať a pokračovať ďalej?

Ako otvárať a podporovať tému budúcnosti

Budúcnosť zrovnoprávňuje – nikoho hlas nie je dôležitejší alebo menej dôležitý. Ľudia sa neboja o budúcnosti hovoriť, pretože v nej nič nie je isté a

nemá jednu jasnú líniu. Nezávisí iba od jedného jednotlivca, ale od všetkých jednotlivcov. Každý nápad, vízia a hlas je dôležitý. Téma budúcnosti prináša skvelú príležitosť otvárať s mladými ľuďmi naozaj rôznorodé témy a nechať ich rozhodnúť, o akých témach sa chcú rozprávať.

Koncept budúcnosti je náročný na uchopenie, keďže je veľmi široký. Zrozumiteľnejšie je pracovať s budúcnosťou niečoho, čo je mladým ľuďom blízke, čoho sa vedia chytiť, alebo čo považujú za dôležité, napr. budúcnosť vytvárania vzťahov, udržateľného cestovania alebo dostupného vzdelávania. V procese je dôležité položiť viacero podporných otázok k jednej hlavnej a opakovane uvádzať množstvo príkladov. Rovnako pomáha strieďať metódy a techniky neformálneho vzdelávania, napr. písanie na flipchartový papier vyústi do diskusie, práca s predstavivosťou pokračuje aj počas skupinovej práce a prácu s obrázkami využijeme na podporu kreatívneho myslenia.

Keďže nikto z nás nevie, ako bude budúcnosť vyzeráť, počas workshopov a aktivít pracujúcich s touto témou je potrebné zdôrazniť, že sa rozprávame o víziách, predstavách a predpokla-

doch, a nech sú akékoľvek, sú v poriadku.

Budúcnosť nám ponúka extrémne širokú škálu možností, všetko je v nej dovolené. O to dôležitejšie je zdôrazňovať zodpovednosť za vlastnú iniciatívu, ktorá vie byť dôležitým faktorom pri ovplyvňovaní budúcností. Napríklad, ak sú pri vykresľovaní katastrofických scenárov ponúknuté nástroje na riešenie, pre mladých to môže byť silný impulz k aktivite a spúšťač participácie.

Základom je mať otvorenú myseľ a počúvať

Pri práci s budúcnosťou je dôležité nechať účastníkom dostatok času na premýšľanie, zapojenie predstavivosti a na následné diskusie. Ide totiž o kreatívny proces, ktorý sa bez dostatočného množstva času, podnetov a podpory jednoducho nespustí alebo prebehne len veľmi obmedzene. Pre účastníkov je budúcnosť nová téma, nie sú zvyknutí nad ňou premýšľať, pracovať s ňou a nevedia sa v nej rýchlo zorientovať. Chýba im tiež skúsenosť s analytickým myslením, pretože v škole sa od nich zväčša nevyžaduje. Účastníci sa tak rýchlo vyčerpajú. Je preto dôležité ponúknuť im dostatok

porozumenia a podpory a mať na pamäti, že ide o proces.

Mladí ľudia nie sú zvyknutí, že ich dospeli počúvajú a nesúdia, a to najmä v kontroverzných otázkach a témach. Osvedčilo sa pýtať sa ich, nechať ich rozprávať a ich rozprávanie nehodnotiť. Účastníci to opakovane oceňovali a boli schopní pomenovať, že takýto prístup je jedna z vecí, ktorá im pomáha vytrvať v procese.

Je dôležité vnímať, ako sa mladí ľudia pozerajú na súčasnosť a ako by ju v budúcnosti chceli transformovať. Pre niektorých môže byť v poriadku mať virtuálnych kamarátov či polyamorné vzťahy. Pre iných sú zas vzťahy komoditou. Treba byť pripravený na kontroverziu a zaujímať sa, čo je motiváciou ich správania a postojov a byť im podporou v procese zvedomovania.

Predstavivosť nepozná hranice. Vďaka rôznym uhlom pohľadu na určitú tému sa ukážu nové riešenia, ktoré je možné postupne zreálnovať do pravdepodobných kontúr.

Otvorená myseľ a schopnosť pozrieť sa na jednotlivé budúcnosti a predstavy z rôznych uhlov pohľadu sú kľúčové. Je to jeden z hlavných pilierov pri prá-

ci s budúcnosťou – nazeráť na svoje budúcnosti, mať na zreteli budúcnosti ostatných ľudí a aj na ich základe formovať svoje predstavy o budúcnosti ako aj cestu ich naplňania. Otvorenosť mysle sa v tomto prípade nevzťahuje iba na dospelých, ale aj na mladých ľudí. Ak nezačneme nad vecami premýšľať inak, nič sa nezmení.

Nástroj na scitlivovanie a medzigeneračný dialóg

Koncept budúcnosti pomáha scitlivovať a rozvíjať empatiu voči iným ľuďom aj voči iným generáciám. Pri rozhovoroch o budúcnosti je dôležité mladým ľuďom zdôrazňovať, že nehovoríme o jednej budúcnosti, ale o množstve prepletených budúcností, ktoré sa vzájomne ovplyvňujú, napr. budúcnosť vzťahov, budúcnosť práce, budúcnosť bývania a i.

Nápomocné je tiež prizvať do diskusií iné generácie, keďže každá z nich je iná a formovaná inými skúsenosťami či postojmi. Vytvára sa tak stret rôznych súčasností a predstáv budúcností. Počas aktivít je potrebné vyčleniť dostatok priestoru na vyjasňovanie a vzájomné porozumenie. Takéto medzigeneračné stretnutia ukazujú, že vývoj budúcnosti je nejasný a je nutné

byť otvorení a vnímaví aj na budúcnosti iných ľudí. Diskusia medzi zástupcami rozličných budúcností prináša tiež pochopenie rôznorodosti budúcností a umožňuje tak rozvíjať empatiu. Zamýšľanie sa nad otázkou, či v takejto budúcnosti chcem žiť aj ja, zas nabáda k ďalšiemu premýšľaniu a prehodnocovaniu svojich predstáv.

Ak nie je možné prizvať do diskusie rôzne generácie, podobné výsledky sa dajú dosiahnuť aj prostredníctvom rolovej hry. Počas nej sa účastníci veľmi prirodzene začnú zamýšľať nad budúcnosťami človeka, v ktorého role sa ocitli – v tomto prípade človeka z inej generácie.

Rozvíjanie predstavivosti o budúcnosti sa dá podporiť striedaním uhlov pohľadu. Ideálne je, ak pri každom zamyslení sa nad budúcnosťou budeme premýšľať aj nad budúcnosťou niečoho alebo niekoho iného. Napr. aká bude budúcnosť práce v roku 2035, alebo ako bude vyzeráť mesto odolné voči klimatickým zmenám v roku 2043.

Práca s mládežou a koncept budúcnosti

Dlhodobá práca s mladými ľuďmi vytvára ideálne podmienky na prácu s

konceptom budúcnosti. Vďaka nej je možné vytvoriť bezpečné prostredie s väčšou mierou otvorenosti a dôvery a tiež lepšie spoznať potreby mladých a ich aktuálne prežívanie. Súčasne sa dá pozorovať, ako si mladí ľudia zvyšujú kompetencie v oblasti sebazpoznania a preberania zodpovednosti za svoj život.

Pravidelný kontakt s mladými ľuďmi, úprimný záujem o ich prežívanie, potreby, vízie a názory, reakcie bez hodnotení či reagovanie na potreby, ktoré mladí ľudia už pomenovali. To sú možnosti, ako sa dá podporiť vzájomný dôverný vzťah a participácia mladých ľudí.

Kombinovať kvalitatívny a kvantitatívny výskum sa v našom projekte ukázalo ako prínosné a dôležité. Kvantitatívny výskum ukázal širokú škálu aktuálnych potrieb mladých ľudí, ich obáv, otázok a nejasností. Kvalitatívny výskum nám zas pomohol lepšie porozumieť konkrétnej oblasti, vďaka čomu sme mohli pracovať s účastníkmi workshopov budúcnosti s väčším porozumením ich reality. Vďaka hlbšiemu porozumeniu je možné vhodnejšie nastaviť aktivity a prejať viac pochopenia, ktoré je kľúčové pre budovanie dôvery.

Pre viac informácií ohľadom práce s budúcnosťou v kontexte vzdelávania a vzdelávacích metód odporúčame orientovať sa v téme Future Literacy a sledovať naše aktivity a projekty, ktoré sa téme venujú, napríklad projekty Budúcnosť mládeže 2035 alebo Future is Now.

Odporúčania pre zástupcov samospráv

Mladí ľudia nevedia, čo samospráva robí, čo sú jej kompetencie a kde jej kompetencie končia. Nevedia, na koho sa môžu v prípade potreby obrátiť. Možnosť zapájať sa do strategického plánovania realizovaného s konceptom budúcnosti mladým ľuďom pomôže spoznať prostredie, zodpovednosti a možnosti samosprá-

vy. Ak bude priestor pre zapájanie sa opakovaný, mladí ľudia budú schopní priebežne reflektovať plánovanie a stotožniť sa s ním. Vďaka tomu, že uvidia, že majú možnosť ovplyvniť, čo sa bude diať, získajú väčšiu sebadôveru a posilnia svoj pocit zodpovednosti za formovanie vecí verejných aj komunity.

Pri pozývaní do diskusií je potrebné podporovať rôznorodosť diskutujúcich nielen z radu mladých ľudí, ale aj medzigeneračne. Rôznorodosť diskutujúcich pomáha ukazovať rôzne názory a zjemňovať polarizáciu názorov vo verejnosti. Je však potrebné využiť skúseného facilitátora, ktorý zvládne pracovať s polarizovanou skupinou a proces diskusie posúvať vpred. Bez stretu s iným názorom, potrebou či víziou budúcnosti je veľmi náročné dosiahnuť vzájomné porozumenie. Viaceré témy sa môžu ukázať ako dôležité práve pri medzigeneračných rozhovoroch alebo stretoch rozdielnych názorov, keďže bez iného pohľadu by sa možno ani neukázali.

Pri plánovaní aktivít s dosahom na mladých ľudí je kľúčové pýtať sa na potreby priamo mladých ľudí. Dôležité je tiež pozývať zástupcov mládežníckych organizácií a ďalšie zainteresované osoby, no bez mladých ľudí to nepôj-

de. Mladí ľudia sú nositeľmi svojich potrieb. Ak im vytvoríme bezpečné prostredie a máme úprimný záujem, dovoľia nám ich potreby spoznať. Potom je už iba na nás, ako s ich dôverou budeme pracovať ďalej.

Koncept budúcnosti ponúka funkčný priestor, v ktorom môžu (nielen) mladí ľudia posilňovať vnímavosť, kreativitu, pomenovať, čo ich trápi a hľadať riešenia, ako zmeniť to, čo sa im nepáči. Vnímovosť na hrozby a nefunkčné systémy sa u mladých ľudí ukazuje opakovane. Pomenovali napríklad, že starší ľudia môžu byť v budúcnosti veľmi osamelí a izolovaní. Po identifikovaní problému alebo hrozby sú pozvaní transformovať víziu budúcnosti plnú osamelých starších ľudí na takú budúcnosť, ktorú chcú mať a pomenovať kroky, ako sa k nej dostať.

Koncept budúcnosti je funkčný nástroj na podporu participácie mladých ľudí. Vďaka nemu je možné jednoduchou a prirodzenou formou vťahovať mladých ľudí do plánovania a rozhodovania o živote v ich okolí. Mladí ľudia sú studnicou návrhov, stačí im dať priestor a podporu a dokážu oveľa viac.

Nemali by sme však zabúdať na bariéry participácie. Niekedy sú mladí

ľudia ovplyvnení tým, čo už vedia, čo počuli alebo videli niekde inde. Lahko preberajú vzorce správania, názory a predstavy. Bez posilňovania kritického myslenia ich budú preberať s ohľadom na atraktivnosť prezentujúcej osoby a nie na obsah, ktorý daná osoba komunikuje.

Transparentne komunikovať aj o neúspechoch, poskytovať overené dáta, podporovať mladých ľudí v rôznych uhloch pohľadu a v konštruktívnej kritike, vytvárať koordinovaný priestor na stret názorov, to je len zopár možností, ako zamedziť prvoplánovému preberaniu manipulatívnych názorov na sociálnych sieťach. Kritické nazeranie je teda dôležité nielen pre mladých ľudí, ale aj pre dospelých.

Zástupcovia samosprávy potrebujú podporu odborníkov na prácu s mladými ľuďmi v oblasti participatívnych prístupov. Škála prístupov je naozaj široká, chuť mladých ľudí zapájať sa je obrovská. Je iba na nás, aby sme z toho vyťažili pre lepší život nás všetkých.

Čo ďalej s konceptom budúcnosti v práci s mládežou?

„Mladí dokážu viac, keď budú za svoje ciele a sny bojovať. My sme tvorcovia našej vlastnej budúcnosti, a preto meňme veci, kým je na to čas.“ účastník workshopu budúcnosti

Veríme, že naše skúsenosti a poznatky z realizácie tohto projektu prinesú nové podnety na premýšľanie mládežníckemu sektoru, pracovníkom s mládežou, ako aj učiteľom a zástupcom samospráv. Prostredníctvom tejto publikácie chceme zdieľať našu skúsenosť s konceptom budúcnosti najmä po procesnej stránke. Téma trendov, potrieb a budúcnosti ako participatívneho nástroja sa však venujeme aj v iných projektoch.

V projekte [Budúcnosť mládeže 2035](#) zbierame vízie mladých ľudí o budúcnosti zdravých vzťahov v Bratislave a Bruseli v roku 2035. Na základe vízií budeme vytvárať príbehy/fikcie/scenáre, cez ktoré budeme tieto vízie predstavovať. Naším zámerom je prostredníctvom vybraného média (výstava, film, hudba, kampaň a pod.) poskytnúť možnosť vyskúšať si a zažiť daný scenár budúcnosti na vlastnej koži. Takáto skúsenosť môže tiež motívať k intenzívnejšiemu zapájaniu sa do vecí verejných. Naša partnerská organizácia takto napríklad robila rádio-

vú show z roku 2030 na tému klimatickej zmeny. Projekt Budúcnosť mládeže 2035 je momentálne vo fáze zbierania vízií o budúcnosti od mladých ľudí.

V projekte [Future is now](#) využívame koncept budúcnosti na posilňovanie zručností mladých ľudí. Jeho výstupom bude aj metodika, ktorú bude možné použiť v práci s mládežou na zvyšovanie kompetencií mladých ľudí v oblasti future literacy.

Sme nadšencami inovácií v práci s mládežou. Ak máte záujem o ďalšie informácie ohľadom trendov, inovácií a podpory participácie v práci s mládežou, alebo vás zaujíma vzdelávanie pracovníkov s mládežou či témy kvality v práci s mládežou, sledujte naše sociálne siete: [Facebook](#), [Instagram](#), [web](#), prípadne nás kontaktujte emailom na info@youthwatch.sk.

Na projekte pracovali

Bc. Matúš Mihal'ko

V oblasti práce s mládežou sa pohybuje od roku 2019, kedy začal spolupracovať s Radou mládeže Prešovského kraja na koordinácii mládežníckych projektov a správe sociálnych sietí a web stránky. S YouthWatch začal spolupracovať od roku 2020 na projekte Budúcnosť mladých 2035, Future is Now a správe sociálnych sietí organizácie. Od strednej školy je zanietný pre participáciu mladých. Najprv prostredníctvom žiackej školskej rady na svojej strednej škole, neskôr členstvom v Stredoškolskom parlamente Prešovského samosprávneho kraja. Zúčastnil sa mnohých školení zameraných na soft skills a projektový manažment. V roku 2017 bol mládežníckym delegátom zo SR pri Kongrese miestnych a regionálnych samospráv Rady Európy v Štrasburgu a v súčasnosti dokončuje magisterské štúdium medzinárodných vzťahov.

Mgr. Lucia Szórád

Profesionálne sa práci s mládežou venuje od roku 2013, kedy v IUVENTA pracovala ako koordinátorka projektov zameraných na posilnenie zamestnateľnosti mladých ľudí na trhu práce. Má skúsenosti s vytváraním a lektorovaním neformálnych vzdelávaní a vzdelávaní zážitkovej pedagogiky pre

mládež, pracovníkov s mládežou, lektorov i zamestnancov medzinárodnej spoločnosti. V YouthWatch sa venuje trendom, zavádzaniu systémov hodnotenia kvality v organizáciách a tiež skupine trendspotterov. Je spoluautorkou príručky Hrdinovia všedného dňa (2019) a Novovynárajúce sa trendy v živote mladých ľudí na Slovensku v rokoch 2019 – 2021 (2021).

Mgr. Alena Tomanová

Neformálnemu vzdelávaniu v oblasti práce s mládežou sa venuje od 2008. Pracovala v IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže, v Národnej agentúre pre program Mládež v akcii/ Erasmus+, kde mala na starosti medzinárodnú školiacu stratégiu a koordinovala sieť regionálnych konzultantov a školiteľov. Má skúsenosti s rôznymi témami, ako napr. uznávanie neformálneho vzdelávania v práci s mládežou, vytváranie kompetenčných profilov, prinášanie inovácií alebo zavádzanie systému kvality do organizácie či zážitková pedagogika. Je spoluautorkou viacerých publikácií, výskumov a príručiek – Trendy v životnom štýle mladých (2018), Kvalita práce s mládežou na Slovensku (2019), Hrdinovia všedného dňa (2019), Developing Youth Work Innovation (2019), Cesta za kvalitou (2021), Novovynárajúce sa

trendy v živote mladých ľudí na Slovensku v rokoch 2019 – 2021 (2021). V YouthWatch vedie tému novovynárajúcich sa trendov v živote mladých ľudí, spolupodieľa sa na vedení siete trendspotterov a školí učiteľov v dlhodobom vzdelávaní neformálneho vzdelávania Marker pre učiteľov.

PodĎakovanie

Využívanie konceptu budúcnosti v práci s mládežou vyzeralo ako poriadna výzva, no vďaka skúseným partnerom [BrusselAVenir](#) máme spolupracovníkov, ktorí s nami zdieľajú svoje know-how, čím sú pre nás v procese veľkou podporou.

Radi by sme poďakovali aj expertkám a expertom, ktorí sa s nami rozprávali o súčasnej mládeži a prípadných víziách do budúcnosti, Katarína Čavojská (Rada mládeže Slovenska), Lenka Ilhanovská (Get Clients), Peter Kulifaj (Mládež ulice), Adam Kurilla (Centrum pre liečbu drogových závislostí v Bratislave), Andrea Madarasová Gecková (Univerzita PJŠ KE), Janette Motlová (VÚDPaP), Martin Mojzeš (Nexteria), Milan Polešenský (IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže), Zuzana Juránková a Marek Madro (IPčko) ako aj ďalším kolegom a kolegyniam z organizácie YouthWatch.

Svoju vďaku chceme vyjadriť aj účastníkom a účastníckam webinárov, stretnutí a workshopov, ktorými boli prevažne mladí ľudia. Ďakujeme im, že boli otvorení skúšať nové a nepoznané, že boli odhodlaní pozrieť sa na súčasnosť, zdieľať s nami svoje súkromie, prežívanie a participovať na ovplyvňovaní budúcnosti.

Impressum

Vydavateľ: YouthWatch, Úprkova 45, 811 04 Bratislava

Autori: Bc. Matúš Mihaľko, Mgr. Lucia Szórád, Mgr. Alena Tomanová

Názov: Čo pohnojiť, aby sme si nepohnojili budúcnosť? - Koncept budúcnosti ako participatívny nástroj práce s mládežou

Poradie vydania: prvé

Rok vydania: 2022

Jazyková korektúra: Andrea Sihelská

Grafická úprava: Bc. Matúš Mihaľko

Foto: YouthWatch

www.youthwatch.sk

“Naučila som sa, že nechcem zahodiť svoju budúcnosť , že rôzni ľudia majú rôzne pohľady na našu spoločnú budúcnosť na svete, že život je plný príležitostí a možností a je na nás, ako ich využijeme” - účastníčka workshopu

Táto publikácia bola podporená z dotačnej schémy Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR Programy pre mládež na roky 2014 – 2021, ktorú administruje IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže.

